

05

A

2472

I. N. 7.
IN PRIOREM S. PAULI
AD CORINTHIOS
EPISTOLAM
DISPUTATIO PUBLICA III.

EXHIBENS
ANNOTATA AD CAP. II.
PRÆSIDE

Theologo incomparabili,
VIRO

Perl.
Summè Reverendo, Magnifico, Excellentissimo
DN. ABRAHAMO CALOVI

SS. Theol. Doctore consummatissimo, ejusdemq; in Ca-
drâ Lutheri Professore Publico Primario celeberrimo, Ecclesiæ Wit-
genis Pastore vigilantissimo, Consistorii Ecclesiastici Adessore
gravissimo, nec non Circuli Electoralis Saxonici Superin-
tendente generali longè meritissimo,

*D. N. Patrono, Præceptore ac Promotore, Hospite item ac Evergetâ
summo observantia cultu æternum colendisimo,*

RESPONDENTE

MARTINO BERTHOLDO Zitt. Lusato

SS. Theol. Studioſo,

WITTEBERGÆ

IN AGROATERIO MAJORI AD D. S. MAJÏ

ANNO clj DC. LXXIII.

habenda.

Typis MICHAELIS MEYERI,

INCLUTI PROTO-SYNEDRII
ELECTORALIS SAXONICI

LUSTRISSIMO DN. PRÆSIDI

DN. SUO GRATIOSISSIMO,

Nec Non

MAGNIFICIS, SUMME REVE-
RENDIS, EXCELLENTISSIMIS

N. ADSESSORIBUS

DN. MAECENATIBUS, PATRONIS ET PROMO-
TORIBUS OPTIMIS MAXIMIS

CUM FELICITATIS EXOPTATÆ COM-
PRECATIONE, ET HUMILLIMA STUDIORUM
SUORUM COMMENDATIONE

DICAT, CONSECRAT,
OFFERT

MARTINUS BERTHOLDUS
Zittaviâ Lusatus.

05 A 2472

EXIMIO AC PRÆSTANTISSIMO,
DN. MARTINO BERTHOLDO

Zittaviensi Lufato
Publicè contrà HUG. GROTIUM
Disputaturo.

Non satis id quondam fuerat describere dextrè
In veteri, propriâ, fœdere plura manu:
Nec satis hocce fuit, prælo descripta fideli
Prodirent quævis in vigilare probè.

Aggressus MARTINE Novi quoq; Fœderis Acta,
Et MOVOTIOS a'g'is Stamina texta sacri.

Quin etiam tentas PAULI debetur tueri
Dogmata, proq; illis bella subire sacra.

Gratulor hos ausus, Colophonem spondeo faustum,
Insignis Studii premia grata precor.

Domestico & amanuensi suo ultra
integrum lustrum fideli
gratulabatur

Abraham Calovius, D.

Qvæ Batavus Veteri corruptit Codice Tarpâ
Asserita magno vindici CALOVIO,
Hæc studio correctâ tuo atq; revisa labore
Vidère lucem nuper ingenti bono.
Nunc ipse in doctam pariter descendis arenam,
Viresq; jungis maximo tuas Viro:
Atq; Novum contra Grotii mendacia Fœdus
Umbone tanti vindicas sub Præsidis.
Maeste! ô maeste pio meritò celebrande labore!
Qvis vota, plausus, omina, & preces neget?

In honorem DN. RESP. adjecit

SAM. BENED. CARPZOVIVS,
Poët. Prof. Publ.

I. N. J.

ANNOTATA

AD

CAPUT II.

EPISTOLÆ I. AD CORINTH.

Argumentum & Partitio.

DISPUT. III.
PUBLICA
RESPON-
DENTE
MARTI-
NO BER-
THOLDO,
Zittaviâ
Lusato.

Exemplum sinit sese Apostolus, quod & cur non sublimibus verbis, & sublimi sapientiâ prædicârit Conrinthiis, sed Christum crucifixum citra verborû pompam annuciârit: in quo tamen veram sapientiam, incognitam sapientibus mundi, qui aliâs Dominum gloriæ non crucifixissent, at ordinatam à Deo ad salutem, consiliter docet; quam revelârit Deus per Spiritum omnia scrutantem, verba etiam, quibus illa proponenda, sufficientem: siquidem animalis homo ea quæ sunt Spiritus Dei planè non intelligat, nec cognoscere possit.

Argumentum

Partes capituli duæ sunt: Prima *τε ὁπον παιδείας* Apostolica, seu modum docendi Evangelium, quæ verba & quæ rem, exhibet, usq; ad vers. 6. Altera sapientiam Verbi Crucis adserit, eamq; à sapientiâ mundi distingvit, usq; ad finem, v. 16.

Partes.

PARS I.

Modus docendi Apostolicus.

v. 1. καὶ γὰρ ἔλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοί.

Hoc dicit: mea quoq; loquendi & agendi ratio congruit isti Dei ministerio, tum apud alios, tum apud vos maximè.

ἢ ἄθροισμα κατ' ὑπεροχὴν λόγος

Non erat Paulus indisertus: sed in Græciâ multi erant diser-

A

tiores,

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

60 flores, qui ad naturæ opes artis adminicula & longum usum adje-
 60 cerant: ideo dicit ὑπερχῆν, id est ἡ σοφίας.

60 Eruditus quidem erat Paulus in lege & scriptis interpretum:
 60 at non æquè in Philosophiâ illâ Græcanicâ.

60 καταγέλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τῆ Θεῷ
 60 Evangelium quod supra I. 6. μαρτύριον τῆ Χριστῶ. Deus
 60 quippe per Christum voluntatē suam nobis testatam fecit. In
 60 Manuscripto est τὸ μυστήριον τῆ Θεῷ. Vide Rom. XVI. 25. & sic
 60 habuit Codex quo usus est Ambrosius, & is quo usus Syrus.

Non defuisse sibi ὑπερχῆν λόγῳ, ἡ σοφίας, sed non adhibi-
 tam à se fuisse in docendo Evangelio docer Apostolus: nam nec
 eam quam habuit eloquentiam, eamq; sapientiam adhibere vo-
 luit, sed tūm simplici sermone usus est, tum verò ea tradidit, quæ
 à sapientiâ mundanâ maximoperè aliena sunt, idq; suggerente
 Spiritu S. qui σοφία καὶ σοφίαν Apostolis dedit Luc. XXI. 25. ut lo-
 qverentur, κατὰ τὸ πνεῦμα διποφῶν ἐγχεῶσαι Act. II. 4. Conf.
 2. Cor. XII. 7. seqq. 2. Petr. III. 15. An autem eloquentium & sapientium
 testimonium Dei tradere, quod ad propriam artinet facultatem,
 pornerit Paulus, superflue fortassis quæritur: quia Apostoli non
 prout ipsi vel sapientes, vel facundi erant, sed ex inspiratione divi-
 nâ loquebantur, quicquid loquebantur, 2. Petr. I. 21. 2. Tim. III. 15.
 Ideò S. Chrysof. Quid, dic quæso, si voluisses venire in sublimitate, po-
 tuissesne? Ego quidem si voluisses, non potuisses, Christus autem si volu-
 isset, potuisset, sed noluit, ut fieret trophæum præclarium. Non ergò lin-
 guæ, inquit, ostentans facundiam, neq; externis armatus rationibus an-
 nuncio Dei testimonium.

60 ὡ. 2. 8 γδ ἐπεια.
 60 Non magni feci, ut Roman. XIV. 5.

60 τῶ εἰδέναι τι ἐν ὀμῖν εἰ μὴ ἰησὺν χριστὸν.
 60 Nolle verba legis, & traditiones, linguas aliquas, legisse eti-
 60 am vestros poëtas. Frequens est nostris scriptoribus τὰ præpone-
 60 re infinitivo, ubi alii ponerent τὸ ἐν ὑμῖν id est ὡν ἐν ὑμῖν cum, a-
 60 pud vos viverem.

καὶ τῶ ἔστωραμένον.

Et

AD I. COR. CAP. II.

Et quidem crucifixum, id est cujus exemplum in omnibus malis Evangelii causâ perferendis scirem mihi esse sequendum. Sic sumendum ostendunt sequentia.

V. 3. καὶ ἐγὼ ἐν ἀδυναμίᾳ, καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ
 ἵνα ἐγενήμην πρὸς ὑμᾶς.

καὶ hic est pro nam: ἀδυναμία hic est dolor ex rebus adversis, ut diximus Rom. IIX. 26. Metus & ille timor pericula significant, cum ab Judæis vi ad tribunal tractus fuit Paulus, Sophrenes pulsatus, Paulus ipse coactus discedere, quæ habes Act. XVIII. Φόβος & τρόμος, sæpè jungi solent ἀνεπίστωτος causâ, ut Pl. II. 11. in Græco. 2. Cor. VII. 15. Eph. VI. 5. Phil. II. 12. πρὸς ὑμᾶς, id est, πρὸ ὑμῶν. Vide Joh. I. 2.

V. 4. ἵνα ἵνα sensu receptiori, à quo temere haud discedendum, non est magis feci sed judicari: nec comparat Apostolus legi verba, nedum traditiones, aut linguas, aut Potestatum dicta, sed simpliciter exprimit objectum præconii sui Evangelici, quod est Jesus Christus, isque crucifixus: quod nempe de personâ & officio Christi, ac maximè de crucifixione & morte ejusdem salutiferâ ipsis prædicavit, inque eo solidam & summam sapientiam locavit: quemadmodum & Gal. VI. 14. protestatus est: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi: & sub finem cap. preced. monuit: qui vult gloriari, gloriatur in Domino: ac verbum crucis summam sapientiam esse docuit vers. 18. seqq.* Nec verò Christum crucifixum sese sibi in exemplum patientiæ proponisse hic docet, sed crucem & mortem Christi materiam fuisse præconii sui Evangelici inter Corinthios, testatur: etsi suam ἀδυναμίαν non diffiteatur, in quâ suum peregerit officium. Quâ voce non dolorem ex rebus adversis innuit, sed virium suarum infirmitatem, quam in comparatione ad officii sibi commissi magnitudinem humiliter agnoscit: unde in timore & tremore multo, intuitu suæ inhabilitatû id exequebatur: quod tamen non sine insigni περιπέσεια, intuitu divine παραστάσεως peregit. Nihil huc faciunt metus & timor ob pericula: ubi de modo docendi, & officium solum expediundi, non verò de passionibus ob officium suscipiendû agitur.

Objectum
 præconii E-
 vangelici.

V. 4. καὶ ὁ λόγος μᾶ, καὶ τὸ κήρυμα

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

80 Sermoines mei, tum privati tum publici. Nam κηρύσσειν est
 81 multis dicere Matth. X. 27.

82 ἐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις.

83 Πειθοῖς Græcum non esse multi notarunt: nec adeo Cilix A-
 84 postolus, ut vocem usquam lectam usurparer. Legendam πειθοῖς
 85 sicut infra 13. ἐκ διδακτοῖς ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις. Intelligi eos
 86 sermoines, quibus uti solet humana sapientia. Syrus legit ἐν πειθοῖς
 87 & λόγων sensu non malo: quomodo legit & Eusebius, & viderur
 88 legisse Origenes Philocalia cap. XVI. 1. sed quod dixi præfero,
 89 Quod de Demetrio dicit Seneca, multò justius de Apostolis dici
 90 potest, fuisse eos eloquentiæ ejus quæ res fortissimas deceat, non
 91 concinnatæ, nec in verba sollicitæ, sed ingenti animo prout impetu
 92 tulit res suas prosequentis. Hippodamus libro de Republica
 93 χρεῖσθαι δὲ τῷ λόγῳ πολιτικῷ καὶ σεμνῷ καὶ ἐκείνῳ τὰς διαθεσίους
 94 τῶν λέγοντος, ἀλλὰ μὴ προσποιητῶ ἔτω γὰρ ἡ λέξις ἐστὶται τὸ ἦθος
 95 τῆς λέγοντος ἐμφανίσασα.

96 Non concedenda Philologo in S. literis ea crifis, ut citra au-
 97 toritatem ullius Codicis sibi fingat novam lectionem, & pro πει-
 98 θοῖς substituatur πειθοῖς. Beza ob locum Eusebii initio Evangelicæ
 99 præparationis, & versionem Syriacam præfert illud ἐν πειθοῖς: sed
 100 quid obstat vocem πειθοῖς adhibitam pro πειθανός ab Apostolo,
 101 etsi aliàs in Græcis autoribus non legatur?

102 ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως.

103 Habent Mathematici suas ἀποδείξεις: habet Aristoteles su-
 104 as. At quantò major illa per tot actanta miracula? Genitivus
 105 subsequens hîc instrumentum denotat: voce πνεύματος, videtur
 106 significare prophetias, voce δυνάμεως sanationes.

107 v. 5. ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ἦ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων

108 Ne fides vestra nasceretur ex humanâ eruditione.

109 ἀλλ' ἐν δυνάμει θεῆ.

110 Sed per eximiam Dei potentiam, quò major scilicet ipsi ho-
 111 nor & gratia habeatur. Vide suprâ I. 17. Justinus in colloquio
 112 cum Tryphone de Prophetis loquens: ἀντιέρα πάσης ἀποδείξεως
 113 ὄντως ἀξιώπισσι μάρτυρας τῆς ἀληθείας. Origenes in Philocalia:
 114 εἰ γὰρ αἱ κατὰ μαζευμένα τῶν ἀποδείξεων ὁδοὶ πρὸς τὴν ἀνθρώπων
 115 ἐναπὸ-

AD I. COR. CAP. II.

ἀπαρκέμεται τοῖς λόγοις καὶ καταχρῶσιν τῶν ἀνθρώπων ἡπίστως ἡμεῶν ἢ
 εὐλόγως ἀνὴρ ἐπὶ λαμβάνειτο ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων καὶ ἢ ἐν δυνάμει
 Θεοῦ &c.

Per ἀπόδειξιν πνεύματος & καὶ δυνάμεως non Prophetiæ quæ
 per se nullam ἀπόδειξιν adferunt, nec sanationes vel alia miracula
 designantur, quæ extrinseca sunt verbo, sed intrinseca verbi vi & ef-
 ficacia: Verbum enim Dei Spiritus est & vita, Job. VI. 62. & potentia
 Dei Rom. I. 16. vivum & efficax, Ebr. IV. 12. per quod demonstrat se
 Spiritus convincens corda, eademq; convertens ad Dominum, a-
 deoq; virtus divina sese exerit: ut quicquid fructus redandat è
 verbi præconio, non virtuti svadæ humanæ sapientiæ, sed de-
 monstrationi Spiritus & virtutis, aut spiritualis virtutis, si per he-
 dyaden explicetur, quæ per verbum exeritur, tribuendum sit. Quo
 pacto luculentius constat, fidem nostram non sapientiâ, aut elo-
 quentiâ humanâ, sed virtute divinâ in solidum niti, eiq; acceptam
 ferendam esse, q. d. ut rectè B. Balduinus, idè abstinui à Philoso-
 phorum argutiis, ut & rhetorum fucû, ne efficaciam verbi inter vos præ-
 dicati abscrubatur externis illis rebus, quæ in solidum debetur Spiritus
 sancto.

P A R T II.

Sapientia Verbi Evangelici, ejusq; à sapientiâ mundi
 distinctio.

v. 6. σοφίαν δὲ λαλῶμεν ἐν τοῖς τέλεις

Ea dicimus quæ plena esse sapientiæ judicabant veri ac pro-
 bii Christiani. Ii enim τέλεις ut diximus Matth. V. 48.

Perfecti dicuntur renati non ob perfectionem legalem vel probi-
 tatem, sed ob perfectionem Evangelicam, non inhaerentem, sed imputa-
 tam: nam licet contendere etiam ad sanctitatem perfectam jubea-
 mur, Math. V. 48. non tamen eam in hac imperfectione assequi-
 mur, sed illic demum, ubi id quod ex parte est, cessabit, & succedet τὸ
 τέλειον I. Cor XIII. 10. Conf. Phil. III. 15. B. Balduinus, perfectos
 inquit, vocat, pro statu hujus seculi, gnaros articulorum si dei, incorru-
 pro judicio præditos, & fidem habentes sermonibus Dei, & sic opponitur hæc
 vox auditoribus, incredulis, corruptis, qui in doctrinâ Christianâ adhuc
 omni nõ sunt hostites: quo sensu accipitur Phil. III. 15. Hebr. V. 14. Ita

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

etiam Augustinus interpretatur tract. 9. quæst. 8. in Joh. Hos ait idoneos sapientiæ divinæ auditores esse, qui ad consuetudinem Spiritus Sancti assuescunt, iudicio rationis in rebus divinis non moventur.

v. eod. οὐδὲ τῶν αἰώνων τέρως.

Non illam Physicam, de quâ & supra I. 20.

ὁδὸ τῶν ἀρχόντων τῶν αἰώνων τέρως.

Politieam cui adhærent juris prudentia & historiarū cognitio. Illam subtilitatem distinctionis disciplinarum Physicæ & Politicæ non sectatur hic Apostolus, sed sapientiam seculi, & prudentiam seculi dicit, quæ à filiis seculi æstimatur, Luc. XVI. 8. quæq; in illis, qui prudentiâ mundi, quæ in mundo valet, excellunt, ac Principes in seculo habentur. Quævis est tùm vera quidem illa sapientia, quæ ex lumine nature habetur, sed quæ circa res seculares tantum occupatur, & cum hoc seculo interit; tùm etiam sapientia ψευδώνυμος, quæ mundo se attemperat, & rationi statim, & in pretio habetur penes mundanos; utraq; maximè à sapientiâ divinâ in mysterio abscondita differit, sed hæc eidem etiam κατὰ ἀμετρον adversa est. Ejusmodi ἀρχοντες erant Principes Pharisaorum inter Judæos Luc. XIV. 1. & alibi.

τῶν καταργουμένων.

Quæ nunc sunt imperia, non minùs peribunt, quàm illa figurata per statnam Daniels II. 44. Virgilius I. Georg. II.

Non res Romana perituræ, regna.

Non de interitu imperiorum, sed de destructione prudentum seculi, cum suâ prudentiâ, agit Apostolus, eiq; opponit æternam verbî divini sapientiam, Ef. XL. 8. per quod ab interitu liberantur fideles, & æternam consequuntur vitam Joh. III. 51. Joh. II. 17.

v. 7. ἀλλὰ λαλῶμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην.

Inversa locutio pro τὴν ἀποκεκρυμμένην ἐν μυστηρίῳ quæ diu in arcano recondita fuit. Vide Rom. XVI. 25. & Eph. III. 4. 5. 9. μυστήριον Νῆρ & Ἰῆρ, ut apud Danielem aliquoties.

ἢ τοῦ προῶρσεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων.

Ante multa tempora, ut dicitur dicto Romanorum loco. Rectè ante multa tempora: nam præfiguratum hoc non tantùm in Abra-

AD I. COR. CAP. II.

Abrahamo, & Melchisedeco, sed & in Noë, & Enocho, & Abele.

Sapientia enim Dei in mysterio τῆ χειρῶ Eph. III. 4 quod cum *magnam pietatis mysterium* celebratur 1. Tim. III. 15. verè est abscondita, quòd rationem omnè lateat, nec extra revelationem divinam ulli patèat: nec definita tantùm ante multa tempora dicitur, nedum solùm per *præfigurationem* in quibusdam Patriarchis adumbrata, sed *prædestinata* quidem περὶ τῶν αἰώνων, id est, *ante secula*, vel ab æterno; patefacta verò statim post lapsum in ipso Prot. Evangelio Gen. III. 15. ac porrò in exegeticis ejusdem promissionibus, typisq; illustratoriis sub Vet. Test. tum imprimis in Evangelicis concionibus in Novo Testamento: adeoq; per Scriptura pariter *Prophetica & Apostolica, Rom. XVI. 26.* Modus autem ille salutis, quem Evangelitium luculenter exposuit, ab æterno à Deo definitus fuit.

vers. eod. εἰς δόξαν ἡμῶν

Ad maximum honorem nostrum, quos donis supra omnes Prophetas ornare voluit.

Per δόξαν intelligit non honorem quendam excellentiæ temporalis, quem dona ministrantia pariat, sed gloriam vitæ æternæ: quia sapientia hæc verè est salvifica, & in eâ vita æterna consistit, Job. XVII. 3. Neq; verò nostra est hæc gloria sensu exclusivo, quasi Prophetarum non sit, sed nostram dicit Apostolus sensu appropriativo, quia quilibet eam cen suam sibiq; propriare potest, utpote quæ omnibus eo fine divinitus est proposita.

v. 8. ἢ ἴδετε τῶν ἀρχόντων τῆ αἰῶνος τῆς ἐγγύωνεν.

Ἦν ἂν περὶ Πίαν. Cum autem dicit ἀρχόντας non intelligit minores illos magistratus, qualis Nicodemus & Josephus Arimathensis, sed illos præfulgentes, quales Pilatus & Herodes ac Cæsares: & intra Judæos Caïphas & Annas.

Quòd Nicodemus & Josephus hîc non comprehendantur, non inde est, quòd solùm præfulgentes Magistratus designet Apostolus: nam etiam inter tales non pauci divinam sapientiam cognoverunt, ut exemplo Christianorum Imperatorum, Regum, & Principum constar, sed quòd *Principes hujus sæculi*, qui tantùm seculo

ANNOTATA ANTI-GROTIANA.

culo presentati dediti sunt, τὸ μὲλλοντος διῶνος rationem non habent. Nam neminem Principum hujus seculi, quantacumq; sapientia vel potestate mundana etiam polleat, cognoscere sapientiam Dei salvificam, Apostolus disertè testatur. Exempli tamen loco peculiari erisisti *Pilatum, Herodem, Caipham, & Annam*, ex iis quæ subjiçiuatur, apparet.

“ vers. eodem : ἐὶ γὰρ ἔγνωσαν.
 “ Si penitus pernoscent Dei destinata in hac re.

“ ἐν δὲ τῷ Κύριον τῆς δόξης ἐστὶν ὡραίων.

“ Non credibile est eos cruci addicturos fuisse, aut instigatione sua, ut sacerdotes; aut decreto, ut Pilatus; aut consensu, ut Herodes, eum quem Deuse esse vult omnium judicem. Nam gloria Christi illa non diem maximè respicit i Petr. IV. 13. Tertullianus adicentes utiq; & ignorabilem affirmant: nisi enim ignoratus, nihil scilicet pati posset. Crucifixiste dicuntur etiam qui assensum præbuerè Act. II. 36. IV. 10. Non excusat eos illa ignorantis: satis enim res magnas fecerat Christus, ut quid afferret inquirerent: cætera si disceandi & benè agendi fuissent cupidi, ab ipso percepturi. Christus Κύριος & δόξης præfiguratus per arcam, quæ הכבוד ה' Psalm. XXIV. 9.

Quomodo
Christus Dominus
minus gloria?

Christus non dicitur Dominus gloria modò ob iudicium, quod in glorioso illo die instituet, sed ob veram Deitatem: uti Deus gloria vocatur Act. VII. 2. quia est Deus ille benedictus in secula super omnia Rom. IX. 5. cuius est honor, & gloria & fortitudo Ap. V. 13. cuius divinam gloriam celebrant & venerantur Angeli & Seraphim Es. VI. 3. Joh. XII. 41. Quam divinam gloriam in novissimo die exercere in iudicio sive absolutorio fidelium sive condemnatorio infidelium minimè posset Christus, nisi verus Deus esset, ad quod omnino divinam omniscientiam & ἀποδιογνωσία, ut & divinam virtute ac potestate opus est. Non agnoverunt autem Christum verum Deum, Dominum gloriae, sed merum, eundemq; valdè vilem & abjectum hominem habuerunt, qui eundem cruci affixerunt: quia si agnovissent, ausi non fuissent eundem aggtedi, nedum occidere. Conf. Disputaciones, quas Christus cum Jndæis de eo habuit Joh.

AD I. COR. GAP. II.

Joh. V. & X. Capp. De cætero agnoscimus, Christum non solum respectu nature divine, sed etiam respectu humane nature Dominum gloriæ esse, siquidem gloria, quæ ipsi ut Deo propria est, humane nature communicata sit: nec solum respectu persona, sed etiam respectu officii; quia Rex gloriæ est & Judex quem in gloriâ Patris verè immetasâ venturum credimus ad judicium novissimum *Matth. XXV. P* æfiguratum autem eundem fuisse per arcam fœderis, ut Dominum gloriæ, *aspiciam dicitur, neq. הכבוד ה' Psal. XXIV. 10.* nomen est arcæ fœderis, sed Messia. Quia eundem Dominum gloriæ, quem Dominum virtutum, Dominum fortem & potentem, quæm Dominum potentè in prælio vocat Hieropsaltes: quæ arcæ non conveniunt, sed Domino, qui se ad arcam manifestabat.

v. 9. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται.

Evēnit scilicet: qualis ἄλλοις supra I. 31. sed in manuscripto non est ἀλλὰ, & sic quoq; satis cohæret sensus. Illi non poverunt, quia Deustalia non revelat nisi se amantibus, id est, inquirentibus.

ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐκ ἤκουσεν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ἢ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τῆς ἀγαπήσων αὐτοῦ.

Sensûs quidem est apud Esaiam LXIV. 4. ubi Græci: ἀπὸ τῆ αἰῶνος οὐκ ἐκείσμεθα, εἰδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν εἶδον θεὸν πλὴν οὐκ, καὶ τὰ ἔργα σου ἀποκρύπτεις πρὸς ὑπομένειν ἔλεον. Quæ verba etiam Rabini de vitâ alterâ exponunt sensu arcaniore; sed eum ipsa verba, quibus hîc utitur Paulus, exhibuisse in Apocryphis Eliæ tradat Origenes. Hieronymus ad Pammachiû de optimo genere interpretandi, Zacharias Chryso-politani, & Gregorius Syncellus, credible omnino est, deprompsisse hoc Paulum ex scriptis Rabbiorum, qui ea habuerant ex traditione veteri: de quo genere dictorum vide quæ attulimus ad Matt. XXVII. 9. Multos veteres libros periisse dicit hoc loco Chrysostomus. Manuscriptus pro ἠτοίμασεν. habet ὅσα ἠτοίμασεν καρδίᾳ Hebrais pro toto animo dicitur. Et ascendere in cor, Jeremia III. 16. & sibi, est, quod Latinis in mentem venire. Non alienum ab hoc loco Philonis illud libro de Abele & Caino: τίς γὰρ ἀνθρώπος ἰκανὸς τὴν πρὸς τὸν ἄνω μετὰ ἀσπασί ψυχῆς πλείας κατὰ ἡσσαι: εἰδὲ αὐτὴν εἶμαί τὴν τῶν ὑπομένειν εἶδεναι τὴν ἐβελτίασιν αὐτῆς, ἀπὸ κατ' ἐκείνου τὸν χορὸν ὀπθῆι ἔσταν. τὰ γὰρ ἐν πύχοντι συμβεβηκὼς ἐθὺς πρὸς ἄνω μὲλλον χαλεπὸς, εἰ χεῖται.

B

Quid

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

Quid de his Grotianis, & allegatione Apostolicâ in universum habendum, diximus in *Bibliis Illustratis U.T. ad locum Ef. LXIV. 6.* quæ hîc conferri poterunt. Preparasse autem DEUS dicitur sapientiam & mysteria illa abscondita, quæ oculus non vidit, auris non audivit, quæq; non ascendunt in cor hominis, expectantibus eum Ef. LXIV. 4. ex amore sc. Christi, & desiderio aduentus ejus, quia plenâ omnium revelatione N. T. tempori, vel plenitudini temporum reservavit, quâ idem ille in quo omnia salutis mysteria, omnia quæ ab æterno Deus pro infinitâ suâ sapientiâ *περὶ ὧν εἰς δόξαν ἡμῶν*, Jesus noster ea provehere, & exequi debuit: quæ *ὁμολογημένως μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβείας* complectitur *I. Tim. III. 6.* Quamquam enim etiam ab illis qui non requirebant eum, inventus sit Dominus Ef. LXV. 1. quod ad gentes pertinet, tamen inter eos, qui è populo DEI expectabant Servatorem mundi, sese ante omnia manifestare voluit, illisq; revelata primum est *ἡ ἀσπίς σωτηρίας Luc. I. 77. c. II. 25. 38.* quam cognovisse etiam Principes seculi poterant, ac debebant, qui vero consilium DEI de salute ipsis propositum contemnebant *Luc. VII. 30.* Quæ imprimis per Spiritum Dei patefacta est Apostolis, *I. Cor. II. 10.* ut pote per quos fieri debuit *Φωτισμός τῆς γνώσεως τῆς δόξης τῆ θεῶ ἐν προσηπῶ Ἰησοῦ Χριστοῦ 2. Cor. IV. 6.* Quo de *vid. Estius. in not. ad h. l. laudatus in annot. nostris ad locum Esaiianum.*

“ v. 10. *ἡμῖν ὃς θεὸς ἀπηλάλυσε διὰ τὸ πνεῦμα ὁ αὐτῶ.*

“ Id est, per illum spiritum qui Christo fuit adunatus. Vide
 “ quæ dicta *Marc. II. 8. & Rom. I. 14.* Apertit DEUS nobis, inquit
 “ Apostolus, per Christi spiritum futurum esse judicium universale, quod Ch. istus sit exerciturus, & quâ normâ, & quo exitu. In
 “ Manuscripto non est αὐτῶ.

Cur non intelligatur receptiori Scripturæ usu potius Spiritus S. tertia persona S. Trinitatis, cui opus revelationis ad articulum fidei te titum, qui est de sanctificatione, pertinens, ascribitur, quàm divinus Filii Dei nature? Nam & Spiritus Sanctus *Spiritus* modò Dei, modò *Filii DEI* dicitur, utpote qui ab utroq; Patre sc. & Filio procedit. De *judicio universali*, ejusq; normâ & exitu hîc sermonem esse, nullo indicio constat: ideoq; ad vitam potius æternam, vel bonâ quæ preparata sunt fidelibus DEUM diligentibus hæc communiter referuntur: de quo verò quæ l. c. in *Bibl. Illustr. conferantur.*

τὸ γὰρ πνεῦμα πρὸς τὴν ἐρευνᾶν καὶ τὰ βὰθια τῆς Θεῆς.

Idem sensus qui Joh. I. 18. VI. 46. VIII. 19. 38. X. 15. 30. XIV. 7. 19. τὰ βὰθια consilia diu occultata Rom. XVI. 15. & suprâ 7.

Loca illa aliena hî: sunt, non ἐξ ἀλλήλων: nam de *ὁμοσίαι* Filii cum Patre agunt, aut de *omniscientiâ Filii*: hic verò, uti diximus, de *omniscientiâ Spiritus S.* sermo est, unde ex hoc loco Deitatem Spiritus S. Patres contra *Pneumatomachos* evicerunt.

V. 11. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ ἀνθρώπων εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τῶ ἀνθρώπων;

Principum abditos sensus quis novit nisi ipse Principis animus? Nihil opus illo ἀνθρώπων & abest in Manuscripto.

ἔτι καὶ τὰ τῆς Θεῆς ἔδεις οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τῆς Θεῆς.

Arcana Dei nemo novit nisi ipse Spiritus Dei, qui Prophetis ex particulâ, Christo verò perfectissimè datus est. Pro οἶδεν in Manuscripto est ἔγνω, pari sensu.

Si de illo Spiritu, qui Prophetis datus ex parte, Christo autem ἐκ κτῆ μέτρον, sermo est, non ergo de *divinâ naturâ* sed de *Spiritu S.* hîc agitur. Sibi ipsi itaq; adversus est Grotius.

V. 12. ἡμεῖς ἦ ἐ τὸ πνεῦμα τῶ κόσμῳ ἐλάλομεν.

Non ab humano ingenio profecta sunt ea quæ dixit Christus.

Aliena interpretatio. Non de iis quæ Christus dixit, aut qualem Spiritum Christus acceperit, sed *de se, aliq; Apostoli, & discipulis Christi loquitur Apostolos*: nec in eo est, ut doceat, non ab humano ingenio profecta esse, quæ Christus aut Apostoli dixerunt, sed ut discrimen inter Spiritum mundi, & Spiritum quo regerantur Apostoli, explicet, uti divinam sapientiam à mundanâ distinctissimam esse, docere inciperat.

ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τῆς Θεῆς.

Spiritus ille qui nostrî causâ in homine Christo fuit, est ipsius Dei velut portio & instrumentum.

Spiritum Sanctum quo Christus secundum humanam naturam nostræ redemptionis causâ unctus est, *Dei portionem velut esse, & instrumentum*, abhorret ab ὑπὸ τῶν πᾶσι τῶν ἐγκαινόντων λόγων. ἐκ τῆς Θεῆς dicitur, quia *ex essentiâ Dei* procedit, uti Filius *ex essentiâ Patris* genitus est: quæ ἐκ προεϋσεῖς interna est: uti etiam *Spiritus Dei* hîc dicitur, quæ *modum spiritus, qui in homine est, hominis spiritus est*, cum quo confertur in præsentem. Eiusdem cum Patre est essentiæ, idem cum Patre verus & æternus Deus: Non ergo quæ-

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

dam Dei Patris portio: non instrumentum ejusdem. *Quæ τῆ ὁμοιοῦσα & divinæ naturæ Spiritûs S. haud conveniunt: de quo in Anti-Crellio nostro.*

ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τῆ Θεῆ χαρισθῆντα ἡμῖν

Ut certò noscamus, non fluctuante conjecturâ, ea quæ Deus nobis dedit, id est, dare decrevit. Est enim *μετωνομία* qualis Ephes. I. 4. II. 6. 2. Timoth. I. 9.

v. 13. *ἀκαλαξίως.*

Quæ etiam ex Christi præceptis omnibus populis annunciamus.

ἐκ ἐν διδασκτοῖς ἀνθρώπων σοφίας λόγοις

Non eo sermone quem docuit humana eruditio.

ἀλλὰ ἐν διδασκτοῖς πνεύματος ἁγίου.

Sed eo sermone quem docuit sanctissimus ille Christi Spiritus. Bis hic habemus *διδασκτοῖς* cum genitivo causam significantem: qualis locutio est apud Joh. VI. 45. In Manuscripto non exprimitur *ἁγίου*, nec opus.

πνευματικοῖς πνευματικῶν συγκρινόντες

Exponentes ea quæ Prophetæ Spiritu Dei a se dixere, per ea quæ Christus suo Spiritu nobis aperuit. *συγκρίνειν* est *ἔξω* exponere. Genes. XL. 8. 16. 22. XLI. 12. 13. 15. Daniel. V. 13. 17. Quod *ἐπιλύειν* Gen. XLI. 12. & inde *λύσις* Ecclesiastæ VII. 30. quod *σύγκριμα* Dan. II. 25. IV. 15. V. 28. & *σύγκρισις* in eodem Dan. II. 4. 5. 6. 7. & alibi sæpè: Prophetia enim non est *ἰδίας ἐπιλύσις* 2. Petr. I. 20.

Est nimis restricta τῶν πνευματικῶν explicatio: non enim ea tantùm convenienter seu exponenda sunt, seu dijudicanda, quæ Prophetæ dixere, sed etiam ea, quæ dixere ipsi Apostoli, quomodo Berrhoënenses ea dijudicasse dicuntur, quæ Apostolus prædicavit, *Act. XVII. 11. ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχει τὰ ὑποκείμενα*. Si omnino expositionis sensus hic locum habeat (in quo non repugnatum) collatione tamen & comparatione spiritualium cum spiritualibus opus est: uti mutuo sese explicant Scripturæ, tum Veteris & Novi Test. ut illud quidem imprimis ex hocce, quandoq; tamen etiam, vice versa, hoc ex illo declaretur, & partes etiam Veteris Testamenti. ex aliis ejusdem partibus (quod similiter de Novo Test. habendum) exponantur: nam ab eodem omnia profecta sunt Spiritu. Non

pe

*Quid hic
σύγκρισις?*

de se & Apostolis solum loquitur Apostolus, sed de omnibus qui Spiritum Dei accipere. Id si observasset Erotius, cum alii heretodoxis Scripturæ scrutatoribus, non sanè Scripturas è profanis autoribus, sed è Scripturis unice exposuisset, πνευμαλικὸς πνευματικὰ συγγεγραμῶν. Beza illud συγγεγραμῶν mavult reddere conjungentes, seu adaptantes, quod verò obcurius esse ait Pareus, exponens. conferentes vel coaptantes Spiritualibus rebus spiritualia verba; siquidem meritò Spiritualis doctrina spirituali dictionis genere tradi debeat. Quò etiã abit B. Balduini explicatio: q. d. Doctrinam Spiritus sancti non decet, ut qualitercunq; persuadeamus auditoribus, ornatu verborum & figurarum, quibus non tam doctrinã quã doctorem autoritatem conciliatur: Sed ut res verã & bonã, verè etiam ac perspicuè proponantur, quo non tam orationi aut oratori, quã rebus propositis & argumentorum robori attendatur: & hoc est spiritualia spiritualibus attemperare: Quæ ratio dicendi oratoribus secularibus insolens est, quemadmodum & ipsa res sapientibus hujus seculi ignotã. Similiter B. Hülsemannus, laudans in eam sententiam etiam explicationem Salmeroni, Justiniani, Cornelii à Lapide, ut & Belgarum, Anglorum, Genevensium, Calvini, Musculi, Beza, etiam Photinianorum de rerum & verborum analogiã interpretantium.

v. 14. ψυχικὸς ἄνθρωπος

Non idem est ψυχικὸς ἄνθρωπος & σαρκικὸς. ψυχικὸς est qui humanæ tantum rationis luce ducitur: σαρκικὸς qui corporis affectibus gubernatur: sed plerumq; ψυχικοὶ aliquã in parte sunt σαρκικοὶ ut Græcorum Philosophi scortatores, puerorum corruptores, gloriæ aucupes, maledici, invidi. Verùm hîc nihil aliud designatur quã homo humanã tantum ratione nitens, quales erant Judæorum pleriq; & Philosophi Græcorum. Judas in epistola ψυχικὸς explicat, πνεῦμα μὴ ἔχοντας. Hierocle: ψυχικὸν σῶμα vocat quod mox explicat τὸ σῶμα.

Discrimen quoddam inter ψυχικὸν & σαρκικὸν faciles admittimus, ratione formalis significationis, sed materialiter conveniunt, cum de hominibus in statu peccati sermo est: in quo omnes ψυχικοὶ, non tantum ex parte, vel nonnulli sunt σαρκικοὶ: quia qui humanæ tantum rationis luce gaudent, non verò ex Deo renati sunt, nec Spiritu Dei ducuntur, carnales tantum sunt: Et tales non erant Judæorum solum pleriq; & Philosophi Græcorum, sed

ψυχικὸν & σαρκικὸν.

ANNOTATA ANTI-GROTIANA

tales omnes sunt homines *exera gratiam Christi, & illuminationem Spiritus S. vi corruptionis originalis, quæ & privationem veræ notitiæ, cum tenebris errorum mentis, & concupiscentiam propendentem in omni generis peccata infert.* Tale *Ἰουχινδὸς Hierocles non intelligit. Arminiani stuporem & impotentiam hominis ψυχικῆ de solâ parte sensitivâ* leu inferiori facultate exponunt: in Apol. c. XI. Sed *intellectus* non pertinet ad facultatem sensitivam, idèo re-
ctius alii de eis, qui solum naturale iudicium sequuntur, Salmero, Cornel. Justinian. Belgæ exponunt. Conf. Jac. III. 15. Jud. v. 19.

ἡ δὲ χεραὶ τὰ τῷ πνεύματι τῷ Θεῷ.

“ Non intelligit ea quæ per Prophetas sunt prodira: quippe
“ quæ ne ipsi quidem Prophetæ satis intellexerint. Capere, hîc est,
“ quod mox γινώσκει, intelligere.

Τὰ τῷ πνεύματι τῷ Θεῷ sunt *mysteria divina, vel res fidei, quæ à Spiritu S. non per Prophetas tantum, sed etiam per Apostolos tradita.* Etsi autem Prophetæ non ad eò plenè fortassis ea quæ prodidère, intellexerint, uti à nobis ea intelliguntur, non tamen instar *Cajaphæ* aut *asine Bileami* loquuti sunt, citra intelligentiam, aut citra verum dictorum sensum. *Spiritus enim Christi, qui in ipsis erat, scrutatus est ea quæ futura erant.* 1. Petr. I. 11. perperam autem *Papistæ, ut apud Bellarminum l. III. de grat. & liber. arbitr. c. 3.* videre est, hæc tantum de assensu explicant, quòd homo animalis facultate ratibabendi vel assentiendi destituatur, non facultate cognoscendi spiritualia: quum Apostolus notanter verba *notitiæ* adhibeat, *ἰδὲν v. 11. 12. & v. 14. γινώσκει, ac v. 15. ἔγνω, ac palàm Pontificiis contradicat: ἡ δὲ χεραὶ γινώσκει: NON POTEST i-telligere.* Quapropter sententiam Apostoli in præsentì loco rectè asseruere Patres in Concilio Milevitano, & in iis *Augustinus, de utraq;* nempe *impotentia, & cognoscendi & suscipiendi, vel amplectendi spiritualia: quam etiam approbat Celestinus Papa ad Episcopos Galliæ Ep. c. 10. Vid. Michaël Bajus de liber. arbitr. c. 10. & Vosius l. IV. Hist. Pelag. part. 2. p. 449.*

ἡ ὁραὶ ἡ δὲ χεραὶ ἔστ.

“ Id est, quasi stultorum voces nihil significantes. Tale erat
“ Esaiæ vaticinium Æthiopi Act. IIX. 31.

Æthiopsis exemplum minùs congruit. Etsi enim is individuum illud, quod erat Messias, Iesum Nazarenum ignoraverit, neq; de Iesuo Esaiano c. LIII. satis informatus fuerit: non tamen ἡ ὁραὶ illi
erant

AD I. COR. CAP. II.

erant verba Prophetæ, & præcatechizatus jam de Christo è Prophetis erat, ceu profelytus, ut Irenæus de ipso habet l. IV. c. XL. De loco autem præfenti Apostolico contra Pelagianos & Pelagianizantes, imprimis Socinianos & Arminianos diximus uberius in Exegem. Aug. Conf. artic. V. c. 3. th. 5.

ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται.

Ut dijudicaretur verus eorum sensus, opus est novâ & apertiori revelatione: qualis per Christum contingit. Ἀνακρίνεται est vox forensis A&. IV. 9. XII. 19. Er solet transferri ad examen doctrinæ A&. XVII. 11. infra XIV. 24. Et sic vertitur ἤπῃ Hebræum.

Ad dijudicationem sensus Scripturæ de rebus credendis vel perceptionem mysteriorum Dei haud opus est novâ revelatione, quod aliâs Sociniani intendunt, quia Scripturæ per Scripturam explicari potest. Alioquin ad perceptionem eorum quæ à Christo & Apostolis tradita sunt, novâ iterum revelatione opus foret. Nec ad novas revelationes in rebus fidei remittimur: sed ad Scripturam S. per quam Deus informat Ecclesiam, non vero ἀμέσως per visiones, aut illuminationes, quales jaçitant novelli Prophetæ, & sanatici.

v. 15. ὁδὲ πνευματικῶς ἀνακρίνεται πάντα.

In Manuscripto, ἀνακρίνεται πάντα. Qui multâ à Christo luce imbutus est facile judicat de sensu Prophetarum. Potest de eo optimo jure dici, quod alio sensu dicit Aristoteles Eth. III. 15. ἐσπεδαῖος ἐκαστα κρίνεται ὀρθῶς.

αὐτὸς ἢ ὑπ' ἄλλου ἀνακρίνεται.

A nemine judicari, id est, refelli potest: ut Stephanus A&. IV. 10. Causa sequitur:

v. 16. τίς γὰρ ἔγνω τὸν Κύριον, ὃς συμβεβήκει αὐτόν;

Ex Es. XL. 13. ubi in Græco: τίς Κυρίου τὸν ἔγνω, καὶ τίς αὐτὸν σύμβουλος ἐγένετο; Quomodo & Paulus curavit enim locum Rom. XI. 34. DEUS ante Christi tempora neminem admisit ad arcana sua perascenda, sicut reges admittere consiliarios quosdam solent. συμβεβήκει est instituere, edocere, ut vidimus A&. IX. 22. XVI. 10. his verò, non multum remoto significato, est consilium dare, συμβεβήκειν, σύμβουλος γενέσθαι. Itaq; συμβεβήκειν & συμβεβήκειν conjunguntur Esaia XL. 14.

ἡμεῖς ἢ ἄνθρωποι ἔχομεν.

Nos autem novimus Dei consilia, quæ Christo fuere revelata.

Joh. XV.

ANNOTATA AD I. COR. CAP. II.

“ Joh. XV. 15. Quis potest de Dei voluntate certiora adferre quam ipse DEUS? is autem ea Christo tradidit. Ea igitur qui habet, nullis Prophetarum allegationibus, nullis Philosophorum ratiunculis sol de refelli potest. Optimè Ambrosij: Cui magis de Deo, quam Deo credamus?

“ Quod antea in numeris, non de solâ Prophetarum scriptorum dijudicatione agit Apostolus, quum τὰ πνευματικὰ & latinè pateant, & τὰ πύρινα dijudicare hinc dicatur ἀ πνευματικὸς: neq; vero consonat, quod ante Christi tempora nemo admissus fuerit ad arcana Dei pervoscenda, nec id negat de se aliisq; Prophetis Esaias, sed neminem in decretis divinis Deo à consilio fuisse, & inde, è consilio sc. Dei, mentem divinam novisse, ait, ut Dei decreta prorsus esse vendidimus, καὶ ἀνεξέσπυτον. citra divinam revelationem, doceatur: quæ verò revelatio non reservata est ad Christi usq; tempora, sed jam olim Patriarchis & Prophetis contigit; etsi interim non diffundatur, clariorē revelationem tempore N. T. à Christo & Apostolis, cum Spiritus Sanctus super eos effusus fuit, contigisse, unde nos etiam mentem Christi habemus à Scriptis Apostolicis. Non enim sibi eam reservarunt, nec eā fini privatim eandem, acceperunt, sed ut propagarent eandem, ceu publici totius orbis doctores. Perperam verò hæc, quæ de spirituali omnia dijudicante, à nemine dijudicando à Gratiano d. distinct. XL. c. Si Papa, & ab ipso P. R. Bonifacio VIII. extra de major. & obed. restringuntur ad Pontificem Romanum: Sic enim omnes alios oporteret esse γαργυρῶς, aut μετὲ ψυχῶς: ut ipse solus habeatur πνευματικὸς, quod absolum: ut taceam, quod nullus tunc Romanus Pontifex in rerum naturâ fuerit, cum hæc Apostolus scriberet. Sed bene est: agnoscit ipse Gratianus, Pontificem Rom. iudicio exemptum non esse SI A FIDE deviet; quod verò & posse fieri hac limitatione idem fatetur, & factum esse in plurimis, cum experientia stultorum magistræ edocuit abundè, tum verò scripta de Apostasia Romana Ecclesie à Nostris Theologis edita satis confirmarunt, Cæterum spirituales est omnis, qui à Spiritu S. illuminatus sensum Scripturæ veram, & rectum iudicium habet discernendi verum à falso, vel δὲ ψευδὲς ἀκριβῶς: qui à nemine iudicari potest, nempe qui animalis tantum sit. Spirituales enim sese mutuo dijudicare omnino possunt; & Prophetarum spiritus Prophetis subiecti esse debent 1. Cor. XIV. 32. & omnia probanda sunt fidelibus 1. Thess. V. 21. ne credant

omni Spiritui, sed probent Spiritus, utrum ea D
fint, 1. Ioh. IV. 1.

S OLI DEO GLORIA.

05 A 2472

ULB Halle

3

004 545 400

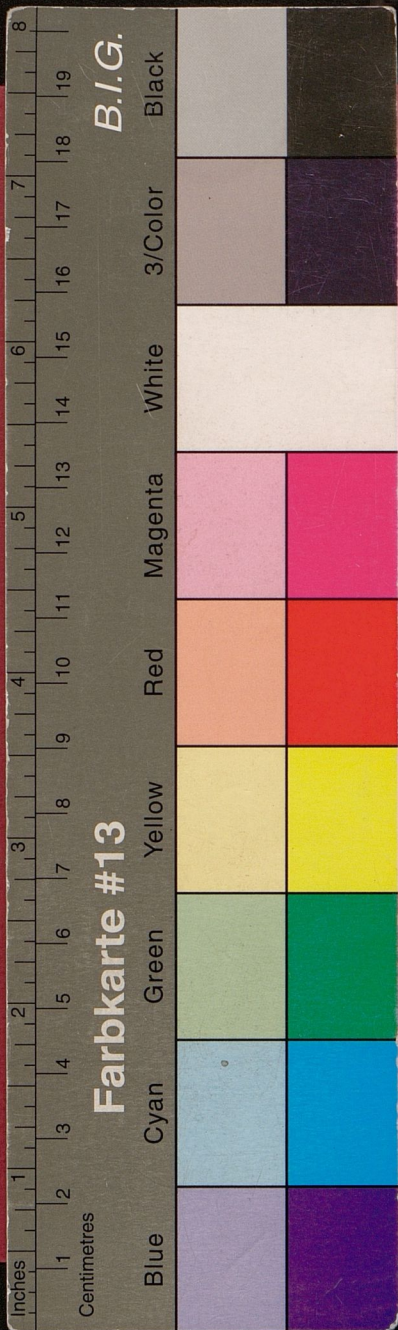
1017

I. N. 7.
IN PRIOREM S. PAULI
AD CORINTHIC
EPISTOLAM
DISPUTATIO PUBLICA III.

EXHIBENS
ANNOTATA AD CAP. II.
PRÆSIDE

Theologo incomparabili, *Perl.*

VIRO

Summè Reverendo, Magnifico, Excellentissimo

DN. ABRAHAMO CALOVI

SS. Theol. Doctore consummatissimo, ejusdemq; in Ca
drâ Lutheri Professore Publico Primario celeberrimo, Ecclesiæ Wit
genis Pastore vigilantissimo, Consistorii Ecclesiastici Adlesore
gravissimo, nec non Circuli Electoralis Saxonici Superin
tendente generali longè meritissimo,

*D. N. Patrono, Præceptore ac Promotore, Hospite item ac Everage
summo observantia cultu æternum colendisimo,*

RESPONDENTE

MARTINO BERTHOLDO Zitt. Lufato

SS. Theol. Studiofo,

WITTEBERGÆ

IN ACROATERIO MAJORI AD D. S. MAJI

Anno cl; DC. LXXIII.

habenda.

Typis MICHAELIS MEYERI